En zoo ligt in dien *Dood*, nu er de *Opstanding* op volgt, ons heil, en is aan de *waarheid* en de *gerechtigheid* Gods betaald door den *dood* des Zoons Gods.

KUYPER.

„Mijn hart verwijd!"

> Ik zal den weg uwer geboden loopen, als Gij mijn hart verwijd zult hebben. Ps. 119:32.

Enghartig zijn geldt ook onder de kinderen der wereld voor een karaktergebrek; *ruim* van opvatting te zijn, achten ze treflijk.

En toch die »ruimheid" is niet de verwijding van het hart waar de Psalmist van roemt. Eer staat die »ruimheid van hart" naar de wereld en dat »wijd zijn van het hart" voor God rechtstreeks tegen elkander over.

Enghartig, bekrompen en benauwd slaat bij de wereld op iemands opvatting; niet op zijn *hart*, maar op zijn meening, zijn begrip, zijn zienswijs. Iemand die vindt dat het er niets toe doet, of iemand gelooft of niet gelooft, en acht dat toch alle menschen zalig worden, gaat voor ruim en breed van opvatting door. Maar wie nog zeggen durft: »Wie in den Zoon niet gelooft, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem!" dien verguist men als een bekrompen en enghartig mensch, die in onze eeuw eigenlijk niet thuis hoort.

En zoo ook, als iemand het maar heel ruim maakt en zegt: »Christus is *aller* Zaligmaker en heeft *aller* zonden verzoend en heeft *aller* verlossing teweeggebracht," dan gaat men door voor een »ruim" mensch, gespeend aan alle bekrompenheid. Durft ge daarentegen zeggen: Niet *allen* worden in Christus wederom zalig, maar alleen diegenen die hem door een oprecht geloof zijn ingelijfd!..., dan smaalt men op u als op een enghartig drijver van bijzondere verzoening en acht u niet waard dat men naar u zou hooren.

En om niet meer te noemen, als ge eigenlijk uw oordeel opzijzet, en leeraart, dat alle menschen, hoe goddeloos ook gestorven, toch nog na hun dood tot bekeering kunnen komen, en alzoo feitelijk de grens van dood en leven opheft, o, dan is op aller lippen de lof voor de mildheid van uw zin en uw breede levensbeschouwing; en is men even mild in eere voor u als men mild in smaad is voor wie met Jezus nog spreken durft van een worm die niet sterft, en een buitenste duisternis, en een vuur dat niet wordt uitgeblusch, en van een rijken man die vader Abraham bidt en smeekt: »Och, dat Lazarus zijn vinger in het water doope en kome en verkoele mijn tong!"

Dat heet de wereld ruim, wijd, mild! Als ge maar nergens perken stelt. Zoo ge maar alle grenzen wegneemt. Alle onderscheid opheft. En ten slotte, hoe er ook beleden en geloofd, geleefd of gewandeld is, een iegelijk aanziet als bestemd, om straks na den dood in een engel te verkeeren.

En als er dan nergens meer grenzen, nergens meer eindpalen, nergens meer omtuiningen en staketsels zijn, zoodat alles gemeen is gemaakt, er geen eigen erve des Heeren meer overblijft, zoodat wereld en hemel ineenvloeit en er nergens meer een: »*Tot hiertoe en niet verder!*" vernomen wordt, — dát noemt men dan *ruim*; dát moet dan *breed* van opvatting heeten: dát roemt men dan als *mildheid* van zin.

Doch zoo verstaat de Heilige Schrift het niet.

Eng en *ruim* zien in de Heilige Schrift op het hart, waar de uitgangen des levens zijn. En nu zijn er invloeden waardoor dat hart *benepen* wordt en *inkrimpt*, en andere waardoor uw hart zich *uitzet* en *zwijd* wordt.

Het beste beeld is hier de spons.

Een kurkdroge spons is ingekrompen en klein van omvang. Maar legt ge die spons eenigen tijd in het water, zoodat ze door haar poriën dat water in kan zuigen, dan zwelt die spons op, dan zet die spons uit, dan wordt die spons zeer wijd van omvang.

En zoo ook is het met uw hart.

Schoof uw hart weg van God; kwam uw hart op zich zelf te leunen; verliet ge uw element, om als een visch op strand te gaan liggen; en raaktet ge alzoo van de wateren des levens af; — dan, het spreekt vanzelf, wierdt ge benepen, overkwam u enghartigheid, en sloop alle bangheid en bekrompenheid over u.

Maar komt er dan weer genade, en wordt uw uitgedroogd, uw dor en ingekrompen hart dan weer plotseling in den vollen stroom van genade geworpen, zoodat het die wateren inzuigt, dan zwelt ook uw hart weer door genade, het zet zich wonderbaar uit, en wordt zeer wijd.

Vandaar dat de Psalmist zegt: Heere »als Gij mijn hart verwijd zult hebben, *dan zal ik den weg uwer geboden loopen!*"

Hij weet, beter dan iemand, dat de droge spons zich zelf niet kan *verwijden*. Neen, God moet dat dorre hart nemen, en in den stroom van zijn genade weer zwellen laten.

En is dat geschied! Is werkelijk zijn hart weer door genade *verwijd* geworden, o, dan heeft ook de dienst der zonde, dan het dolen en het uitglijden uit, dan komt hij vanzelf weer op den weg van Gods geboden.

Nu wordt uw hart meest door drie dingen benepen, door *hoovaardij*, door *angst voor den vijand*, en doordien God u *beproeft*.

Als de nieren u geprikkeld zijn door hoovaardij, en ge u zelf in de hoogte tilt, en heel uw toekomst aan den spijker van uw eigen ik ophangt, natuurlijk, dan trekt alles bij u naar binnen, dan hebt ge geen uitgangen des harten, en lijkt uw hart wel een mierennest, waar allerlei berekeningen en overleggingen en listen en lagen uitkruipen, om met buit beladen straks weer in de verborgen gangen van uw hart terug te keeren. Een ijslijk, voor God gevloekt bestaan. Een mensch zichzelven verterend in den Molochdienst van zijn eigen ik.

Maar ook de *angst voor den vijand* kan het hart ineen doen krimpen. Als ge u zwak in den strijd voelt, en wel merkt hoe uw doodsvijanden er op uit zijn, om u de peezen door te snijden en te doen struikelen. En dat ge denkt: »Hoe kom ik er!" en klaagt: »Wie houdt mij op!", — dan is uw hart een belegerde veste, waar alle buitenwerken van zijn afgesneden, en waarin ge teruggeworpen zijt achter de bolwerken, eng besloten binnen de muren en wallen, waarin ge uw sterkte zocht. En natuurlijk ook dat maakt somber, geeft een eng en benauwend gevoel. o, Wie zal mij de poorten openen, dat de belegeraar af mocht deinzen, en ik weer wijdte en ruimte had, om te wandelen op de wegen daarbuiten!

En eindelijk *als God u beproeft* kan het hart bang en benepen worden. In de ure, als Hij u in de smeltkroes werpt, en uw geloof op de proef stelt en Abraham naar Moria moet en Job op den asschhoop zitt en David bij Ziklag weeklaagt en Jona roepen moet uit het ingewand van het zeemonster dat hem had opgeslokt. Want ook al overkomen u niet zoo schriklijke gebeurtenissen, toch genaakt ook tot u het leed en wordt de smeltkroes der ellende ook van uw lippen niet altoos geweerd. En als het er dan zoo met u aan toe staat, dat ge als een tee op de bergen gejaagd, of als een sidderende duive door den roofvogel u vervolgd voelt, en ge geen licht meer boven u en geen uitkomst op den weg voor u ziet, o, dan krimpt het arme hart tot zoo bitter kleine afmeting ineen. Dat er niets meer inzit. Dat heel uw hart lijkt uitgeschud en uitgeworpen. En dat er kracht noch moed noch geestdrift is, om te wandelen in 's Heeren wegen.

Maar in elk dier drie zielsnooden, hoe ook uiteenloopend, is die benepenheid van uw hart toch in den grond niets anders, dan *armoê aan geloof*.

Ge speelt Molochje voor uw eigen zondig ik in uw hart, en sleept maar al in het mierennest, omdat ge bang zijt, dat als uw ik wegzinkt, er niets meer is, dat u overblijft. En ge verstaat het door *ongeloof* niet, dat juist dat wegwerpen van uw ik de weg zou zijn tot goddelijk verblijden.

Ge kruipt achter de bolwerken van uw hart voor uw doodvijand terug, en durft het bange hoofd nauwlijks boven de wallen uitsteken, omdat ge waant, dat alles verloren zou zijn, als gij den vijand geen meester bleeft. En ge verstaat het door *ongeloof* niet, dat de poorte uit, van achter die wallen uitgekomen en op dien vijand moest ingerend, gedekt door een schild dat in het verborgene om u zweeft en gesterkt door een onzichtbare hand die u steunt!

En zoo ook, ge wordt benepen onder uw tegenspoed en gaat vluchten als een gejaagde vogel voor de beproeving. En ge verstaat het door *ongeloof* niet, dat juist in de beproeving de Heere tot u komende is en in die smeltkroes u met zijn teederst erbarmen aanschouwt.

Ongeloof, dat is de wrange edik, die het ruime hart doet ineenkrimpen.

Geloof, dat is de goddelijke bezieling, die het benepen hart weer dijen doet en het wijd maakt.

En dan dijt het, en zet het uit, en wordt het wijd; niet in zin, niet in opvatting, niet in zienswijs alleen; maar *ruim* ook in de liefde, *mild* in de barmhartigheid, *wijd* in de ontferminge Christi!

KUYPER.

Amsterdam 23 Maart.

De moeilijkheden van allerlei aard, waarop de kerken dezer landen bij het weeropnemen der kerkenordening van Dordrecht van 1619 stuiten, kunnen ons, uit hooger oogpunt beschouwd, niet anders dan heilzaam zijn.

Tegenspoed en moeite werkt zuiverend. Want wie, minder door beginsel gedrongen, allicht tot meeloopen geneigd was, verlaat u, zoodra hij bespeurt, dat niet alles voor den wind gaat en het vleesch er bij onder moet.

Een kerkelijke beweging, waarbij ge geld en goed *wint*, is verdacht, maar als ze u offers *kost* en veel van u *vergt*, draagt ze in dezen duren prijs een waarmerk van echtheid in zich.

Ook houdt het de geesten klein en nederig. Het toont, dat naar den maatstaf dezer were'd niets met de reformatie der kerk te winnen is, en dat men waarlijk niet in de „inbeelding zijns harten" aan dit werk moet gaan staan, maar alleen in nederigheid des harten, zoo er genade toevloeit, staan kan in den boozen dag.

En eindelijk het trekt van het *zichtbare* naar het *onzichtbare* en leert hooger waardij te hechten aan het geestelijke huis des Heeren, dan aan het huis van hout en steen. Niet uitwendig, maar inwendig wordt dan de heerlijkheid van 'sHeeren huis gezocht. En men waardeert de vrucht van den zegen der kerk niet naar de som bedeeling die ze u in armoê voorhoudt, maar veeleer naar de krachten des Heiligen Geestes die er in werken.

Men behoeft dan ook het kruis niet op den geveltop onzer kerkgebouwen te zetten; want *ons kruis te dragen* blijft ook zonder dat de ons van God gegeven eere.

En onder dat kruis is het ons vroolijk te moede; niet alsof het ons geen pijn gaf in ons recht gekrenkt te worden en het recht der kerk van Christus vertreden te zien; maar omdat het ons een eere en goed aan het hart is, om den Naam des Heeren onrecht te lijden en om zijner kerke wille te worden gesmaad.

Hoe meer het onze kerken op dit oogenblik tegenloopt, hoe frisscher het geestesleven in haar zal blijven; en hoe meer men haar nu drukt, hoe sneller ze wassen zullen.

De kerk van Christus hangt aan geen gebouw of pastorie. In dorp bij dorp vindt ge die kerk o, zoo net en prachtig en die pastorie, o zoo keurig en modern ingericht, en dat er toch in heel dat dorp niets van de levende gemeente des Heeren is te ontdekken.

Maar wel hangt er de kerk van Christus aan, of de waarheid bij haar blijft en of er van die waarheid door genade kracht uitgaat.

Moge bij de berooving van het aardsche goed die rijkmaking in het beter goed aan onze kerken overvloediglijk worden geschonken!

Een beroep op de Heilige Schrift door verwijzing naar een enkel tekstwoord is het snelst afgedaan, spreekt het sterkst en besit de meest overtuigende kracht.

Niets ligt dan ook verder van ons, dan zulk rechtstreeks verwijzen naar bepaalde Schriftwoorden te willen wraken. Integendeel, ook zulk beroep op de Heilige Schrift heeft zijn eigenaardig recht.

Dit komt daar vandaan, dat de Heilige Geest bij het groote werk van de openbaring der waarheid zich ook bediend heeft van het middel der rechtstreeksche getuigenis *door het woord*. Als reeds terstond in het Paradijs klaarlijk gezegd wordt: „Indien gij van dezen boom eet, zoo zult gij den dood sterven", dan wordt door deze uitspraak het rechtstreeksch verband tusschen *zonde* en *dood* zóó vast gelegd, dat een beroep op dit getuigenis de plaats kan innemen van elke verdere toelichting.

En zoo is het telkens in de Heilige Schrift. Er is volstrekt niet enkel geschiedenis, niet enkel ceremonieele voorstelling, niet enkel typologie en symboliek, niet enkel lyriek en Chokma; neen, er is in de Heilige Schrift wel terdege ook de klare, heldere, volledige uitspraak van het goddelijk bewustzijn. In de eerste reeks van de studiën *Uit het Woord* is zelfs aangetoond, hoe veelal zulk een openbaring door het klare woord voorafgaat en het mysterie inleidt, dat daarna eerst in allerlei beelden en vormen en gestalten zijn toelichting ontvangt.

Over alle hoofdzaken onzer heilige Religie, over elk onderdeel der waarheid, over elk punt van gewicht en aanbelang, vindt ge dan ook in de Heilige Schrift zulk een klare uitspraak; over zeer centrale punten zelfs heele reeksen van uitspraken; zoo b. v. over de verzoening door het bloed des kruises en de rechtvaardigmaking van den zondaar.

Voorzoover men dus niet dieper indringt, dan tot het eenvoudig constateeren, opnoemen en omschrijven van zulk een waarheid, is het ook o. i. geheel voldoende en alleszins genoegzaam, indien men kortweg naar zulk een klare Schrifttuitspraak verwijst.

Toch kunnen wij dit niet doen op de manier waarop Jezus en de heilige apostelen dit deden.

Dat komt reeds daaraan uit, dat Jezus en de apostelen meer dan eens Schriftwoorden aanhalen, waarop wij ons voor zulk een geval nimmer zouden beroepen hebben. Denk om u hiervan te overtuigen slechts aan wat de heilige apostel van *het éene zaad* zegt.

Natuurlijk moet alle Schrift aangehaald naar de meening des Geeste», en naardien Jezus en zijn heilige apostelen deze meening des Geestes kenden, kon er bij hen geen misverstand rijzen, en wisten zij wat elk woord der Heilige Schrift inhield.

Maar voor ons viel dit voorrecht weg. Voor ons is de meening des Geestes vaak verborgen, en heele groepen in de Heilige Schrift zijn nog vol van allerlei rijken inhoud, dien wij, bij gemis aan het noodige instrument, er niet uit kunnen halen.

Wij moeten ons derhalve bepalen tot die reeksen van Schrifttuitspraken, waarbij geen duisternis overbleef; die in zichzelven geen twijfel overlaten over heur beduidenis, en terstond door een ieder kunnen gegrepen worden.

Binnen die grenzen beperkt, dunkt ons dan ook het gewone beroep op *teksten* volkomen verdedigbaar, en zien we niet in wat er tegen is in te brengen, indien men in den Catechismus of bij de predikatie zich op zulke doorzichtige uitspraken beroept als een einde van alle tegenspreking.

Slechts hier komen we tegen op, dat men in den waan zou inleven, als ware hiermee het beroep op de Heilige Schrift voltooid, ten einde gebracht en afgeloopen.

Hiertegenover toch stellen wij de verklaring, dat alsdan het eigenlijke beroep op de velerlei openbaring der Heilige Schrift nog pas begint.

We zeggen dit, om de eere der Heilige Schrift zelve.

Zij die zich bepalen tot de dusgenaamde principale of classieke teksten, nemen een Bijbeltje uit den Bijbel en venten dat voor den geheelen Bijbel uit.

Neem het ruim, zeg dat ze *duizend* verzen of teksten uit de Heilige Schrift uitlazen en als in een arsenaal opborgen; dan is duizend teksten, gerekend tegen twintig verzen per kapittel, nog nooit meer dan een omvang van een *vijftig* hoofdstukken, b.v. van het boek van Genesis.

En het droeve gevolg is dan, dat men met deze duizend teksten gewapend, en deze duizend teksten als *repertoire* ter eigen beschikking hebbend, nu voorts al den overigen inhoud van de Heilige Schrift ongebruikt laat.

En zoo is het dan ook metterdaad. Voor vele Schriftvaste Christenen woont de waarheid hunner belijdenis in deze duizend teksten, maar al wat daar tusschen ligt heeft voor hen van verre niet de beteekenis dezer classieke teksten.

Ze lezen die geschiedenissen wel; ze genieten wel in de Psalmen; ze bewonderen de *Chokma* in Job en Spreuken en Prediker wel; ze luisteren wel met aandacht naar die wondere profetieën; maar toch dat alles boeit hen niet zoo. Het is voor hen niet het goud, het echte, dege goud. Dat zijn en blijven hun enkel die klare hoofduitspraken, zooals ze die vooral van Jezus' lippen opvingen of uit de schriften van Paulus opnamen.

En dit nu is ongetwijfeld niet goed gedaan. Aan deze voorstelling mag geen voet gegeven.

Wie b.v. uit de Heilige Schrift *het wezen der zonde* wil opsporen, is er volstrekt niet van af, zoo hij die bepaalde uitspraken waarin het woord »zonde" of „overtreding" voorkomt, aaneen heeft geregen.

Neen, wat *de zonde* is wordt ons getoond; wordt in personen en voorkomende aangelegenheden geopenbaard; wordt openbaar in de gevolgen, die de zonde na zich sleept; en in het oordeel dat er over gaat. De zwarte draad der zonde gaat door heel de Heilige Schrift. Schier op elke bladzij wordt ze in het oog gevat; gaat tegen haar het vermaan en de strijd; wordt ze ontleed en ziet ze zich het masker aftrekken; komt ze in een nieuwe phase van haar booze ontwikkeling; of treedt een macht tegen haar op die haar overwint.

En zooals het met de *zonde* is, zoo is het ook met de *genade*. De Christus is in de Schrift nergens niet; en wie zich voor de kennisse van den Christus bepaalt tot de bepaalde uitspraken, waarin van Messias, van Immanuël of van den Middelaar gesproken wordt, laat negen tienden ongelezen van wat ons over den Christus geopenbaard is.

De Christus is er, eer de loop dezer wereld begint. Hij werpt zijn schaduw op het Paradijs. Hij is in het leven der Patriarchen. Abram heeft zijn dag gezien en is verblijd geworden. Hij is het één en al in heel de Mozaïsche openbaring. Op hem doelt elke offerande, elke ceremonie, elke vorm van den tabernakel of elke liturgische handeling in den eeredienst. Als Israël benauwd wierd, wierd hij benauwd. Hij is onder Israël. Hij vormt zich in Israël zijn typen. Hij zingt mee in de Psalmen, en klaagt en jubelt als de Davids en Asafs klagen. Christus is in heel de Profetie.

Meer nog. Er is in heel deze openbaring een gestadige, regelmatige en organische voortgang en ontwikkeling. De heilige apostel Johannes wist meer van den Christus dan Maleachi, en Maleachi had rijker licht opgevangen dan Noach, toen hij in de arke priester van Gods kerk was.

Zoo is het niet om het even, of ge een woord of beeld of feit citeert uit Genesis of Jesaia, uit Zacharia of Maleachi. Er is ontwikkeling, ontplooiing, verrijking van de gestadig wassende profetie door een zich openen van haar knop, dat al rijker geuren en kleuren zichtbaar worden.

Ook op dit onderscheid in gestalte en ontwikkeling der openbaring dient dus gelet. Men kan noch mag alles dooreenhaspelen, wat in de Heilige Schrift klaarlijk onderscheiden ligt.

En wel verre dus, dat het gewone aanhalen van teksten, gelijk dit gemeenlijk geschiedt, reeds op zichzelve kan geoordeeld worden het echte en dege beroep op de Heilige Schrift te zijn, moet integendeel staande gehouden:

1°. Dat zeer zeker zulk beroep doorgaat en gerechtvaardigd is zoolang men blijft bij de hoofdpunten der Christelijke waarheid, gelijk in den Catechismus.

2°. Dat ook zoo echter dit aanhalen niet een dooreenmengen van alle woord mag zijn, maar dat ook bij zulk aanhalen dient gelet op de phase waarin op dat tijdstip de openbaring der waarheid zich bevond.

3°. Dat na dit gewone aanhalen der bekendste teksten het eigenlijk diepere Schrittuuronderzoek nog pas begint, en zich over heel de Schrift en over al haar inhoud uitbreidt.

En 4°. dat het aphoristisch citeeren ten gevolge heeft, dat het geciteerde vaak uit zijn verband wordt gerukt, dat het grooter deel der Heilige Schrift ongekend en ongemind blijft, en dat alle verdere ontwikkeling van ons inzicht in de Openbaring wordt belemmerd.

Uit Berkel en Rodenrijs schrijft ons de heer A. Batenburg in zake de tucht op doopleden te oefenen, dit:

> Naar aanleiding van hetgeen Ds. Ten Hoor meent, dat gehandeld moet worden met doopleden die geen belijdenis des geloofs afleggen, is het misschien niet te onpas mededeeling te doen, dat in deze gemeente, waar verscheidene jongelingen waren en nog zijn, die vooral om den treurigen toestand der kerk weigerden zich te laten aannemen, zooals men dat wel eens uitdrukt, sinds Ds. v. F. d. Bruin hier predikant is, als regel is vastgesteld, dat zij, die den leeftijd van 22 jaren zijn gepasseerd, niet meer ter catechisatie mogen komen, tenzij dan om zich voor het belijdenis doen te bekwamen. Die zegt hier niet toe te kunnen besluiten, voor dien is de pas afgesneden.
>
> En vraagt men of dan dezulken ook aan huis worden opgezocht en vermaand, dan moet ik antwoorden dat zulks niet het geval is. Zoo nu en dan wordt van den predikstoel het verkeerde van de handelingen dezer jonge menschen in het licht gesteld en aangetoond dat hun doen niet, maar de handelwijze van den predikant ten opzichte van hen wel Gereformeerd is.
>
> In hoeverre dit nu juist is, waag ik niet te beslissen, maar dit nu daargelaten, uwe redactie kan uit het medegedeelde zien, dat het denkbeeld van Ds. Ten Hoor, door u afgekeurd, al reeds jaren, zij het dan in ietwat anderen vorm, hier is in practijk gebracht.
>
> ANTH. BATENBURG.

Berkel en Rodenrijs, 12 Maart 2888.

Dit voorbeeld is niet zeer uitlokkelijk

Toch zouden we *dit* voorbeeld niet tegen het denkbeeld van Ds. Ten Hoor willen aanwenden.

Men weet toch dat Ds. Ten Hoor de toepassing van zijn denkbeeld bedoelt in een Gereformeerd bestuurde kerk; en dat is de kerk van Berkel en Rodenrijs op dit oogenblik niet.

Een inzender maakt ons de opmerking, dat de Christus wel eerst vóór Pilatus als *rechter* heeft gestaan, maar dat bij het tweede verhoor niet de *rechter*, maar de man van de *macht*, de *geweldenaar* tegen Jezus optrad.

Wij kunnen den geachten vrager verzekeren, dat hij zich hierin te eenenmale vergist.

Het rechterambt was in Jeruzalem destijds tegelijk met het besturend ambt in den éénen persoon van Pontius Pilatus, als Procurator van keizer Tiberius, vereenigd. En niet bij administratieven maatregel, maar zeer beslist *bij rechterlijk vonnis* is Jezus tot den kruisdood verwezen.

Tot den einde toe handelde Pilatus als *rechter*.

En wat aangaat dat er van *macht* gesproken wordt, dit doelt in het allerminst niet op geweld.

Macht en macht is twee.

Macht kan ook *geweld* beteekenen; maar het woord hier door *macht* vertaald, beteekent: van God verleend overheidsgezag.

Ook ten onzent zit elke rechter met *macht* bekleed. En die macht heeft ook nu nog de rechter ten onzent van God den Heere.

Wel heeft de inzender gelijk, dat Pilatus deze zijne rechterlijke macht tegen Jezus *misbruikt* heeft, maar toch bleef de macht, die hij aanwendde, *de macht van den rechter*.

Plaats voor de gemaakte opmerking ontstaat eerst dan, als men bij den rechter nader onderscheidt, zijn taak om de storing van het recht op te sporen, te ondersoeken, te beoordeelen, en aan dit oordeel gevolg te geven.

Maar ook zoo is en blijft toch het vonnis alleen daarom vonnis, omdat de man die het oordeel sprak, met macht bekleed is.

Met ingenomenheid zal *Prof.* WOLTJERS *Studie over Pontius Pilatus* ontvangen worden, die deze week bij *J. A. Wormser* het licht zag.

Het is een stuk van kleinen omvang, en dat zich geschiktelijk in een tweetal uren uit laat lezen, gelijk het dan ook in niet langer tijdsverloop tot twee malen toe én te Rotterdam én te Amsterdam wierd uitgesproken.

Maar ook het onderwerp prikkelt.

Pontius Pilatus is nog altoos de raadselachtige, de boeiende en toch ontzettende figuur, die in het bloedig drama van Gabbatha het schriklijk woord van „*Kruist hem!*" gesproken heeft.

En dezen Pontius Pilatus licht Dr. Woltjer u in deze studie toe in zijn persoon, in zijn ambt, en in zijn positie tegenover den Christus.

Het is geen theologische, maar een zuiver geschiedkundige studie, maar dan toch naar den maatstaf van een geschiedvorscher, die Gods Woord tot uitgangspunt en richtsnoer koos, en geen geschiedenis zonder het Kruis als middelpunt kent.

Vandaar dat de geachte schrijver ook de positie van Pontius Pilatus in de groote worsteling tusschen het rijk des Lichts en der Duisternis teekent, en door bezielde trekken leven brengt in een persoonlijkheid, die voor velen weinig meer is dan een versteende naam!

In den loop dezer week verschijnt Deel IV van de *Bibliotheca Reformata*.

Deel I bevatte een bloemlezing uit de *kleine werken* van Professor FRANCISCUS JUNIUS, en wierd uitgegeven door Dr. A. Kuyper.

Deel II hield in een eersten bundel Tractaten uit de *Polit. Eccles.* van GIJSBERTUS VOETIUS en wierd uitgegeven door Dr. F. L. Rutgers.

Deel III was een vervolg op Deel II en bood een anderen bundel Tractaten, nu uitgegeven door Dr. Ph. J. Hoedemaker.

Terwijl nu eindelijk dit IVde Deel een geheel andere groep uit Voetius' werken biedt, t. w. een bloemlezing uit zijn *Dogmatische Opstellen*.

Dit IVde Deel is weder door Dr. A. Kuyper in het licht gezonden, die uit de vijf quarto deelen van Voetius' *Theologische Dissertatiën* een reeks der gewichtigste uitzocht; en tevens in de voorrede den completen catalogus opnam van de onderscheiden dogmatische opstellen die Voetius uitgaf.

Dit heeft het voordeel, dat wie Voetius zelf niet bezit, maar dit deel der *Bibliotheca Reformata* in zijn bibliotheek neemt, aanstonds, bij elk punt van studie zien kan, of hij bij Voetius ook licht kan vinden.

Gelijk men weet, kosten deze quarto deelen slechts *f* 5 het stuk, bij een omvang van meest 25 vel druks.

Men ontvangt ze, door zich bij Dr. F. L. Rutgers daarvoor aan te geven, franco per post.

Ook van de vorige Deelen krijgt men dan tegen den gewonen prijs ad *f* 5 desverkiezend nog een exemplaar.

Buiten deze vaste aansluiting daarentegen zijn de losse deelen niet dan tegen veel verhoogden prijs verkrijgbaar.

Met het oog op het naderend *Paaschfeest* verscheen een tweede Bundel van Dr. Kuypers *Dagen van goede boodschap*, ditmaal voor *Goede Vrijdag* en *Paschen*.

Deze bundel, onder den titel *Paaschmorgen*, is bijna van gelijken omvang als de eerste over den *Kerstnacht*, en zal terstond door een derden: *De Pinksterdag*, gevolgd worden.

Ook in dezen bundel bevinden zich kleinere en grootere meditatiën, wier doel is, uit de volheid van het heilsmysterie stralen op te vangen en in anderer hart af te kaatsen.

Nog altoos vinden uitgegeven predikatiën koopers.

De reeks van *Uit de diepte* had een zeldzaam succes. Daarop kwam de reeks van de heeren predikanten uit de Christ. Geref. kerken. En nu weer Ds. P. Broekhuyzen, V. D. M. te Sliedrecht, met predikatiën ad *f* 0.15, op de snelpersen van het *Geuzengesticht* gedrukt.

De ééne over het *Gereformeerde vasten*, de andere met den titel: *Zware tijden*.

Ze zijn zeer compres gedrukt, en bieden rijken inhoud.

Ook om het *Geuzengesticht* gunden we haar zoo gaarne een ruim debiet.

KUYPER.